

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבו עי

פרשת צו, תשע"ה
מספר 1113בית הספר ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

"זאת תורת"

יונה בר מעוז

רד"צ הופמן דן בביטוי "זאת תורת", הנזכר בפעם הראשונה בתורה בפרשת "צו" (וי' ו:ב). וזה לשונו: כינוי קובץ מצוות בשם "תורה" נהוג בכתובים תכופות, פעם בפתחה ופעם בחתימה או בשתייהן יחד. וזה האחרון אנו מוצאים כאן. "תורה" מן "ירה" [...] משמעותה הוראה, לימוד [...]. אבל משתמשים בכינוי 'תורה' גם לציון תורה חלקית מיוחדת. היא עשויה לכלול מצוות המיוחדות לנפש אחת, כמו "תורת הנזיר" (במ' ו:כא), "תורת המצורע" (וי' יד:ב); או מצוות בענין מיוחד, כמו שלמים, עולה, מנחה; או קבוצת מצוות אחרת, שמבחינה מסוימת הן שיכות זו לזו, כמו "זאת התורה אדם" וגו' (במ' יט:יד).¹¹

קביעתו של רד"צ הופמן, שהגדרת קובץ מצוות כתורה באה בתחילת הקובץ נכונה בראש ובראשונה למצוות הקרבנות האמורות בפרשת "צו". ואולם קביעה זאת מעוררת קושיה, שהרי דיני הקרבנות מפורטים בפרשת "ויקרא" בלי הציון "זאת תורת", ואילו פרטי הקרבנות שבפרשת "צו", הנראים כהמשך ישיר להם מצוינים כן. על קושיה זו עונה הופמן: אמנם ההוראות שבפרשת "צו" כתובות לאחר ההוראות שבפרשת "ויקרא", אך למעשה הן קודמות להן, שהרי נאמר בחתימתן בפרשת "צו": "זאת התורה, לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלוואים ולזבח השלמים. אשר צנה ה' את משה בחר סיני, ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם לה' במדבר סיני" (וי' ז:לז-לח).

לדעת הופמן, ההוראות שבפרשת "צו" נאמרו בהר סיני, לפני שהוקם המשכן, ואילו ההוראות בפרשת "ויקרא" נאמרו אחר הקמת המשכן, כעולה מן הפסוק הראשון בספר "ויקרא": "ויקרא אל משה, וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" (וי' א:א). מכאן שיש הצדקה לפתיחת קובצי הדינים בפרשת "צו" במילים "זאת תורת".

פתרונו זה של הופמן אינו מניח את הדעת מכמה סיבות:

א. ההגדרות הראשונות לסוגי הקרבן באות בפרשת "ויקרא", ואילו מן הכתובים בפרשת "צו" עולה שכבר הן ידועות.² אמנם כמה סוגי קרבן נהגו עוד לפני שניתנה התורה, וייתכן שהיו כללים שנמסרו בעל פה מדור לדור לפני שנכתבו בפרשת "ויקרא",³ אבל אין אנו יכולים להניח כידיעה ברורה שהחטאת והאשם קדומים, כי לפני פרשת "ויקרא", לא נתבררה מהותם.⁴

ב. הסברו של רד"צ הופמן אינו מאושש דיו, מפני שאינו מסביר את הופעת הביטוי "זאת תורת" באמצע עניין במקומות אחרים, שאי אפשר לתרצם בדרך שתירץ את הופעתו בפרשת "צו". בדיני צרעת, לאחר שהתורה מפרטת בהרחבה את מיני צרעת האדם וצרעת הבגד (וי' פרק יג), היא פותחת את תיאור תהליך ההיטהרות של המצורע במילים: "זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו, והובא אל הפה"ן" (וי' יד:כ). וגם בדיני הנזיר, לאחר שהתורה מפרטת כמה דינים בעניינו, נאמר: "וזאת תורת הנזיר, ביום קלאת ימי נזרו יביא אתו אל פתח אהל מועד" (במ' ז:יג).

* המאמר נכתב ברחשי תודה לחי העולמים על שכרוב חסדו שמר לנו את חיי דודתנו, אחות אבינו, שמחה ישעיה. ירכו ימיה בטוב ושנותיה בנעימים

גב' יונה בר מעוז לימדה במחלקה לתנ"ך ובלימודי יסוד ביהדות. היא עובדת בכירה במפעל מקראות גדולות "הכתר", שם היא עוסקת בהתקנת פירושי המפרשים.

¹ במאמר זה לא נדון בדוגמה האחרונה, מפני שהיא יוצאת דופן: הציורף נזכר בה הן בתחילתה הן באמצעה, והיא ראויה לדיון נפרד.

² רמב"ן בפירושו לספר ויקרא (וי' ז:לז-לח) מעלה עוד אפשרויות להבנת פסוקים אלה בלי להניח שהוראות פרשת "צו" אינן במקומן.

³ נח הקריב עולה, אברהם נצטווה להקריב את בנו לעולה, קין הביא מנחה מפרי אדמתו, יעקב הקריב זבחים, כנראה שלמים, לפני רדתו מצרימה, וגם יתרו נתן עולה וזבחים לאלוהים.

⁴ אמנם קרבן חטאת נזכר בהוראות ימי המילואים (שמות פרק כט), אך אין הסבר להבאתו, ורק נאמר עליו "חטאת הוא" (שמ' כט:יד).

מכל האמור לעיל, עלינו להניח שקיים שימוש אחר בצירוף "זאת תורת" באמצע עניין, ולא רק בפתיחתו או בחתימתו, בניגוד לשיטת הופמן. מן השימוש הזה משתמע שהמילה "תורה" מציינת דבר שהוא יותר מלימוד או הוראה.

נראה לומר שהמילה "תורה" מציינת לעתים משמעות רוחנית מעמיקה לדבר שממבט ראשון נראה שהוא עניין טכני. לאחר ההגדרות הטכניות המפורטות של הקרבנות הנזכרים בפרשת "ויקרא", פרשת "צו" מתייחסת להפנמת מהותו של כל קרבן ומטרתו. הדברים נאמרים רק לכוהנים, ככתוב "צו את אֶהֱרֹן וְאֶת בְּנָיו לְאָמֵר" (וי' ו:ב), עקב הסכנה הגדולה הרובצת לפתחם, התייחסות טכנית לקרבן בלי התכוונות רוחנית, שהיא עיקר תפקידם במסגרת היותם אנשי קודש המאפשרים את התקרבות העם אל ה' באמצעות הקרבן. הסכנה הזאת אינה קיימת אצל מי שמביא את הקרבן, מפני שהוא מביא אותו רק מתוך רצונו להתקרב אל ה', ואף הוציא מממונו למטרה זו, והוא מבקש להביע באמצעות הקרבת הקרבן רגש כלשו, כמו הודאה על הטוב שנתן לו ה' או חרטה על חטא ואשמה.

נוסף על זה, בכל אחד מסוגי הקרבן יש דבר העלול לפגום ביחסם הנפשי הראוי של הכוהנים לעבודתם. קרבן העולה תובע מהם עבודה שאין שכר בצדה, פרט לעור העולה, שהוא ניתן לכוהן המקריב את העולה (וי' ז:ח). זאת ועוד. יש לכוהנים המתעסקים טרחה רבה במיוחד, מפני שעליהם להקפיד שתהיה "העֲלָה עַל מוֹקֵדָה [על מוקד] עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה עַד הַבֶּקֶר, וְאִשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּוָּקֵד בּוֹ" (וי' ו:ב).⁵ כל העמל הזה עלול להעלות רגשי טינה בלב הכוהנים, ויקשה עליהם לעבוד בוריזות, בשמחה ובטהרת הלב.

המנחה עשויה לעורר בלב הכוהן רגשי זלזול בה מפאת דלותה החומרית, כדברי המדרש (ויק"ר ג,ה):
מעשה באשה אחת שהביאה קומץ של סולת, והיה כהן מבזה עליה ואמר: ראו מה הן מקריבות. מה בזה לאכול? מה בזה להקריב? נראה לכהן בחלום: אל תבזה עליה, כאלו נפשה הקריבה.

על הכוהן לעמול קשה כדי להפנים תחושה של כבוד למקריב העני ולקרבנו הדל, ויש ספק שיוכל להתמיד בזה. ההסבר שנתנו חז"ל לחטאם של בני עלי בקרבנות היולדות משקף זלזול עמוק בקרבנות שאינם עתירי בשר (שבת נה ע"ב).

השפע החומרי שבקרבן השלמים טומן בחובו סכנה אחרת לכוהן ולמקריב. החובה לסיים את אכילת הקרבן בזמן קצוב ובמקום מוגבל לפי דרגת קדושתו, עלולה לפתות את אוכלי הקרבן לחרוג משניהם. הפיתוי בעניין זה הוא כה גדול, עד שכדי למנוע אותו, אסרה התורה אפילו מחשבת פיגול: די בהרהור על אכילת הקרבן חוץ לזמנו או חוץ למקומו כדי לפסול אותו.⁶

בקורבן חטאת יש שתי טרדות מבחינת הכוהן: אם היא חטאת פנימית, שדמה מוזה על הפרוכת, אין שכר לעמלו, מפני שהיא נשרפת כליל עם עורה; ואם היא חטאת חיצונית, והוא הדין בקרבן אשם, ההגבלות על אכילתה בזמן ובמקום חמורות אף מאלו של השלמים. בנוסף על זה, יש לחטאות קדושה יתרה המצריכה זהירות יתר בכמה עניינים: "כֹּל אֲשֶׁר יֵגַע בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ, וְאֲשֶׁר יִזֶּה מִדְּמָה עַל הַכֶּגֶד אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ תִּכָּבֵס בְּמָקוֹם קָדֵשׁ. וְכִלֵּי חֶרֶשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁל בּוֹ יִשָּׁבֵר, וְאִם בְּכֵלִי נִחֲשֶׁת בִּשְׂלָה, וּמִרְקַן וְשֵׁטֶף בְּמַיִם" (וי' ו:כ-כא).

לסיכום. הביטוי "זאת תורת" בא להזכיר לכוהנים שעליהם לכרוך את העבודה הפיזית והטכנית של ההקרה בעבודה רוחנית, מפני שהם הורמו מעם כדי לרומם את מעשה הקרבן ולהעניק לו משמעות רוחנית נשגבה. בדרך דומה מתפרש גם הביטוי "זאת תורת הצרעת", הבא באמצע דיני הצרעת, בשלב שהכוהן חדל מלתפקד באופן מקצועי כמאבחן⁷ והתכוונותו הנפשית היא חלק מהיטהרות המצורע. באופן סמלי מתבטא הדבר במגע הגופני בין הכוהן לבין המצורע. הכוהן לוקח שמן באצבעו הימנית מכפו השמאלית ומושח על תנוך אוזנו הימנית ובוהן ידו הימנית ובוהן רגלו הימנית של המצורע, כסמל להעברת הטהרה מן הכוהן הטהור אל ראשו ומחשבתו של הטמא ואל פועל ידיו והליכות חייו, כדי שיוכל לשוב ברוח חדשה וטהורה אל החברה שהוקא ממנה.

הסבר זה מתאים גם לדיני הנזיר. נראה שאין צורך לרדת לכוונות הנזיר, שבוודאי הזיר את עצמו מן היין לשם השגת מטרה רוחנית. לכן, רק כשהכוהן מעורב בזמן הפסקת הנזירות, נזכר בעניינו הביטוי "תורה", כדי להזכיר לכוהן שההתכוונות הנפשית שלו אמורה להותיר רושם של קדושה בנפשו של הנזיר ברדתו מרוממות של אדם ש"נזר אֶלְהֵיוֹ עַל רֵאשׁוֹ" (במ' ו:ז) אל חיי החולין.⁸

הסבר זה לשימוש במילה "תורה" מתאים גם לשם הפועל "להורות" הבא כמה פעמים בתורה. חז"ל פירשו את הפסוק "וְאֵת יְהוּדָה שָׁלַח לְפָנָיו אֶל יוֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו גִּשְׁנָה" (בר' מו:כח) כהכנה רוחנית: להקים ישיבה בגושן.⁹ ועל בצלאל נאמר: "וְיִלְהוֹרֶת נֶתַן בְּלָבוֹ" (שמ' לה:לד), שאינו מכוון לצדדים הטכניים, שהרי נאמר "וּבְלָב כָּל חָכֵם נִתְּתִי

⁵ כבבלי יומא מה ע"ב נאמר שהציווי הזה מחייב שתהיה מערכה שנייה של עצים לקיום האש.

⁶ ספרא קדושים, פרשה א, פרק א.

⁷ המקצוענות של האבחן באה לידי ביטוי במעשה הכוהן שעמד לצאת לחוץ לארץ, ולימד את אשתו כיצד לאבחן נגעי צרעת (תנחומא, תזריע, ו).

⁸ לכן על חלקי קרבנו של הנזיר, פרי עמלו הניתן לכוהן, נאמר בתורה: "וְהִנֵּיף אוֹתָם הַפֶּהֶן תְּנוּפָה לְפָנָיו ה' קָדֵשׁ הוּא לְפָהֶן" (במ' ו:כ) - הרמה למעלה כנגד הירידה למטה, קודש כנגד החולין.

⁹ יהיה זה פשטני לומר שיהודה מתווה את התוואי הגאוגרפי של ארץ גושן, שהרי מניין ידע יהודה את הדבר ובמה הוא עדיף על כל אדם אחר? סביר להניח שיוסף דאג לכל צורכי השיירה שירדה מכנען למצרים, בוודאי שלח עבדים להנחות את אביו ואחיו למקום מושבם בגושן. רק אם מדובר בהקמת תשתית רוחנית, ראוי הוא יהודה לשמש דוגמה, הן בשל מסירות נפשו לאחדות המשפחה הן בשל גבורת רוחו בהכירו באחריותו למעשיו בסיפור תמר כלתו (בראשית פרק לח).

חֲכָמָה, וְעָשׂוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתָךְ" (שמ' לא:ו), ואינם זקוקים להדרכה, אלא כדברי התלמוד: "יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ" (ברכות נה ע"א), וכן הביין את המהות הפנימית של הדברים עד שמשה אומר עליו: "שמא בצל אל היית" (שם).

מכאן נוכל רק לנחש עד כמה גדולה רוממותה הרוחנית של ה"תורה" בכללה, שנרמז לנו עליה במדרש: "חמדה טובה יש לו בבית גנזיו, שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם" (זבחים קטז ע"א).

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע
 כתובתנו באינטרנט: <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha/>

עורך: הרב ד"ר חיים טלבי
 עורך לשוני: ד"ר יחיאל קארה